

شاہ شجاع اور بیرکٹ

د تاریخ پہ تلہ کی

حالبہ مقایسہ اور عجیب مشابہت
لکوال: حبیب اللہ رفیع (۱۳۶۴)

Ketabton.com

«شاہ شجاع» اور «ببرک»

د
تاریخ پہ تلہ کی

(جالبہ مقایسہ او عجیب مشابہت)

لیکوال

حبیب اللہ رفیع

۱۹۸۵/۱۳۶۴

پبلسٹی ٹرانسپیرینس
پبلسٹی ٹرانسپیرینس

د کتاب نوم : — شاه شجاع اوبيرك شا

ليکوال : — حبيب الله رفيع

د پښتني طرح : محمد روحاني ميلني

خطاط : — شاه محمود پتنگ

ناشر : — امان کتاب

د خپرولو نومره : — (۱۴)

د چاپ کال : — ^م۱۳۶۴

۴۰۶

ع ۱۹۸۵

د چاپ شمير : — ۵۰۰ ټوکه

بيده : ۶ روپي

تروڻ

د هغو ٽولو سپڻڅلو شهيدانو

په نوم

چي په دې يوه نيمه پيړۍ كې يې

له انجکړيزانو او روسانو سره

مقدس جهاد کړی دی

ح ، رفيع

فهرست

سرلیک

سریزه

لومړۍ برخه:

۶

له شاه شجاع نه تر بیرک شاپورې

۹

دوهمه برخه:

۱۹

د افغانستان د تاریخ دوی پانی

لومړۍ پاڼه: د انگریزانو لومړۍ تېرې

۲۱

اود افغانانو ملي پاڅون

دوهمه پاڼه: د روسانو لومړۍ تېرې

۳۶

اود افغانانو ملي پاڅون

درېمه برخه:

۴۹

د بالاحصار ننداره

۵۷

ضمیمه

د دینیا بامه
 د فو عو نیانو د
 عظمت ته دی
 س و فو سلسلی
 س جاپی لکوی
 پی راجی
 له س ک ن د ر ک ت ی چ ک ی ز ا ن ک ی ن ا و ر و س پ و ر ی
 س ت ا ز م و ی ب ن ت ت ه د س و فو س ل س ل ی د ی ر ا ج ی

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

تاریخ د ملتونو قدنا او حقیقت نما هنداره ده ، دا هنداره
پېښی ثبتوي او خبرې لکه څنگه چې دي هماغسې بڼېږي ؛
تاریخ څوک بدلوي او غولوي نشي ؛ هدا سبب دی چې د تاریخ
قضاوت قاطع او پریکړی دی ، نه په چارجم کوي او نه له چا
سره ظلم .

تاریخ ملتونه دخپل تاریخ له کوربنونه درس اخلي ، د
خپل پیرون په غېږه کې دخپل نن پل پورته کوي او د سبا په
لور په پخه او ټاکلي لاره یون کوي .

د افغانستان د تاریخي ملت تاریخ هدا سبب یو نروڼ
او له پندونو او ودهونو ډک تاریخ دی ، دلته ډېر ښکرو او زوږو
راغلي عینې ضعیف النفس او ځان پلوري کسان یې هوندلي
خو د تزلزلت ا حینستل یا لاندې کول یې له وس نه وتلي
او د افغاني تاریخ د ناهوس خلاف وه او ده او په پای کې یې
شره بدي ماته حتمی وه او ده .

د پردو د تېریو په مقابل کې نروڼ د ملت ثابت دريځ
نروڼ د تاریخ په اوږدو کې ډېرې ورته پېښې زین وېلي

اود دپرو بېلابېلو تېريوسير اود پيل او پای تکړي
سره غوټه کړي دي .

یو له دې مشابهتونه څخه پر افغانستان باندې یو نیم کاله
پخواند انگرېزانو د لومړي تېري داستان او جريان دی چې پر افغانستا
باندې دروسانو له روان تېري سره دېر ورته والی او مشابهه اړخونه
لري ؛ موږ په دې رساله کې همدا مشابهت څېړلی او پوره جالبه مقابله
ترې جوړه شوی ده .

دا اثر درې برخې لري ؛ په لومړۍ برخه کې په نولسمه پېړۍ کې
پر افغانستان باندې دانگرېزانو د لومړي تېري او په شلمه پېړۍ
کې پرافغانستان باندې دروسانو د لومړني تېري يوه لنډه پرتلنه
او مقایسه ده چې يو ځانگړی مطلب دی مقدمه - بحث او نتیجه
لري ؛ په دوهمه برخه کې په همدې دوو تېريو باندې په دوو بحثونو
کې مفصله څېړنه ده چې په دې توگه لومړۍ برخه د دې برخې له پاره
د ننوتني او مدخل بڼه غوره کوي ؛ درېيمه برخه بيا هم په
همدې موضوع ليکله شوي او د دې اوږده بحث يوه ادبي نتیجه کړي
بي بلای شو .

موږ د تاريخ د ا جالبه مقایسه او عجيب مشابهت په دې وخت
کې چې له وحشی روسانو سره زموږ مقدس جهاد په بشپړ قوت
اود لوی خداي جل جلاله په مرسته په بري روان دی ، د لوستونکو مخې
ته بدو او د تاريخ د تېر همسیر په بناء دروسانو په محترمه ماته
حکم کوو او خپلو دینو هیواد والو او مجاهدینو ته دا وریادول غواړو

چې باید له تاریخ نه درس واخلي او دخپل وحشي دین د
ماتولو له پاره له هغولارو، چارو، ایشار، فداکاری او لوړپتی نه
کار واخلي چې ددوی پلرونو د انګرېزانو د تېریو په وخت کې کار ترې
اخیستی و .

تر دې لنډې یادونې وروسته مو ددې کوچني رسالې لوستلو
ته لاملو او د سروسانو د بشپړې ماتې په هیله داسرینه سره رانغاړو او
په موضوع پیل کوو .

په مینه

ح ، رفیع

پېښور ، کوزتاکال

۱۳۶۳/۹/۸

لوهري برخه:

له «شاه شجاع» نه تر «بيرك شاه»

پورې

پنځوس زده انگرېزي پوځ ورپسې و
«شاه شجاع» بریت تاوول سپرد دفاع و
خویرلک خرساڼ ترعنه بيرك «شاه شجاع» ته
دادی حکم «بيرك شاه» ها «شاه شجاع» و

مورن نه وایوچی تاریخ تکرار پری خوله دی نه م باید سترگی پتی
نه کله شی چی تاریخی هیوادونه د هغو پخو سیند و قوتل اوتل لاس
ته ورته دی چی د پیریو په پیریو کې روانی اوبه په خپل قالب کې
اچوي ، تاریخی پېښې قالب بندي کوي او خپل ځانگړی اثر وربخښی ؛
له دې ډول هېوادونو څخه افغانستان یو تاریخی او تاریخ جوړونکی
هېواد دی چې تمدن یې له تاریخ سره غږلک رانښلېدی او د شروندانو
پنځوس زره کلني نښې نښانې نښانې لاس کې دي . دا هېواد د پیریو
په اوبه وکې د راز - راز تیری کوونکو او اشغالگرانو تریرغل
لاندې راغلي دی خوددې هېواد مسلمانان او مېړنیو زاهدانو دا قول تېری
شته کړي او یرغلگر یې په خپلو وینو لهرلي دي .

لیری نه څو د موضوع درو بڼا نتابه له پاره پر افغانستان
باندي دوخت د لوی بنکیلا کچر قوت انچرېز لومړی تجاوازاو
ددې وخت د لوی یرغلچر قوت روس لومړی تېری سره پرتله
کو ، سره له دې چې ددې دوو تېریو زماني فاصله د یوې نیمې
پېړۍ شاوخوا ده خو ورته والی یې دېر سره زیات او د توجه وړ دی ؛
انگړېزات په ۱۸۳۹ع کال کې پوره ۱۴۵ کاله وړاندې له خپل
ترپنځوس زره زیات لښکر سره د هېواد له ختیځ او جنوب ختیځ لوري
څخه د « شاه شجاع » په نامه دیوه فراسي سړي د حمایت په پلحه
زموږ په هېواد راننوتل ، د انچرېزانو د تېری منطق دا و چې مورن
« شاه شجاع » پر خپل هوونې تخت کښېښو او د حالاتو تر کابو کېدو
وروسته بهرته خپل هېواد ته ستښی و . د لښکر په تلو عصری وسایلو

اونظاي تجھيزاتو سنبال وُ چي لنڊيزي دادی :

«د بنگال ډويزن د جنرال کاتن په قوماندانۍ ۹۵۰۰ تنه،
د بمبئي ډويزن د سرجان کين په قوماندانۍ ۵۶۰۰ تنه، د جنرال
ډنکن زيرمه شوی لښکر ۴۶۵۰ تنه، د بمبئي زيرمه شوی
لښکر ۳۰۰۰ تنه، د شاه شجاع لښکر ۶۰۰۰ تنه، دده د زوی
نيمو شاه لښکر ۴۸۰۰ تنه، د پنجاب د سکھانو مرستی مسلمان
لښکر ۶۰۰۰ تنه، د سکھانو قوت الظهير ۱۵۰۰۰ تنه، چي قول يې
۸۰ توپونه، ۹۴۰ تنه توپچيان او ۵۹۰ تنه مهندسين درلودل،
داهول عسکر ۵۴۱۵۰ تنوته رسېدل چي ۱۲۰۰۰ تنه يې دلوانو
کارکوونکي او ۳۰۰۰ سره يې بار وړونکي او بنان درلودل،
هر جگي انگرېز يو برگر درلود، هر فيل دوه مهمتران او هر لښکر
دوه سقاوت درلودل اولس بار وړونکي او بنان، هر اس
يو مهمتر درلود، د هرو شپاړسو تنو عسکرو يو آشپز او د
هرو دريو او بنانو يو خاړوان وُ؛ شرنگه کري، نانبايان، قصابان،
خيمه وړونکي، کسبگر او خرڅوونکي هم پر دې «جمل» لښکر وړ
زياتېدل؛ اما انگرېزي افسرانو هر يوه افسر لس او بنان، يوه
کاومينی ريبه، پنځه د سپرۍ آسونه، دوه يابوگان او تقريباً
شلوېنيت تنه کارکوونکي او خد متکاران درلودل، د دوسته انگرېزي
ميرمنې هم له يو شهر ميتخو او هر يوه او تخت روانو سره په زريات
تجمل سره د افغانستان مياستون ته را ننوتلی. د افغانستان
پر لاسو باندې د دې «جمل» اردو ته بهدل لکه د ملخانو سيل

داسې و چې د هيواد په كليو او ښارونو رالويدل او خواږه، واښه او هيوې يې په خپله مخه كې له منځه وړل. (افغانستان د رسير تاريخ ، د ارواښاد غبار تاليف ، ۵۲۳ مخ ۰)

هداران روسان په ۱۹۷۹ع كال كې له خپل سل زرين مجهنښ لښكر سره د افغانستان له شمالي او شمال لويديځ لوري څخه د خپل يوه فلزي ځيره خرد بېرك تزارمل د حمايت په پلمه زموږ په وطن رالغوي شول ، د روسانو د تيري منطق هم دا و چې موږ بېرك-د كابل پر تخت كښنو او د وضعې تر لاسه وروسته زموږ لښكر پرته زموږ هېواد ته ستېږي ، دې لښكر همكل عصري تجهيزات درلودل او په دې تيري كې هوايي تېرى هم له دې كبله چې په دې يونيم سل كلن زهاني ولقن كې الوتكه اختراع شوې او پراختيا يې كې وه ، شامل و ؛ سره له دې چې د روسي متجاوز لښكر د مهماتو جزئيات تر اوسه په لاس كې نشته خو په زړه او توپونو او ټانكونو ورسره وو ، په سلماو الوتكي ورسره ملي وې او په دې سر پرې يې ممنوعه كيمياوي اوزهر لرونكي وسله هم له ځانه سره درلوده او په سلماو زره كله شينكوف او و شرونكي وسلې يې افغانستان ته له ځان سره راوېلې .

د پر لوي توپير چې په دې دوو تېريو كې موجود و دا و چې شاه شجاع د انځرېز د لښكرو په ځمكنښ صاف كې د كندهار له لارې وطن ته راننوت خو بېرك تزارمل په افغانستان كې د روسي عسكرو تر ځاي پر ځاي كېدل وروسته د روسي الوتكي

په ټول بکس کې په پټه افغانستان ته را ننه ایستل شو. هدا
 راز شاه شجاع خپله واکمني (!) په کند هار کې په یوه غزنه کې
 اعلان او " تاج پوښي " ترسره شوه خو بېرک د هسکو او تاشکند
 له لږدیو کانڅخه خپل رټلی رژیم اعلان کړ او د بریژنیف په وړاندې
 یې د هېواد پلورنی مراسم ترسره کړل .

انگريزانو د لاهور د درې اړخیز تړون له مخې چې په ۱۸۳۸ع کال
 د انگرېزانو، رنجیت سنگھ او شاه شجاع ترمنځ شوی ؤ ، افغانستان
 اشغال کړ او روسانو د هغه تړون له مخې چې په ۱۹۷۸ع کال یې له
 خپل بل نوکر " تروکی " سره په هسکو کې لاس لیک کړی ؤ ، د
 افغانستان په اشغال لاس پورې کړ .

افغانانو ته کله چې غبرگنده شوه چې د افغانستان واکمن شجاع
 ته بلکه مکانات دی او انگریزان د هېواد په ټولو چارو کې لاس لري ،
 نو وسله یې راپورته کړه او په ټول هیواد کې یې په پاشوت لاس پورې کړ ،
 د دې ملي قهر منطقي نتیجه د ۱۸۴۱ع کال د نوامبر د دویمې نېټې ملي
 پاڅون ؤ چې د کابل او شاوخوا خلک دملي مشرانو تر قوماندو لاندې
 راپاڅېدل ، د خپلو لاسو په وسله یې بالاحصار تر اور لاندې ونیو
 او د هېواد پاکه خاوره یې د دینمن تر پېښو لاندې په اور بدله کړه .
 هدا راز له هغې ورځې نه چې روسانو د ۱۳۵۷ لمریز کال (۱۹۷۸ع)

د غوايي د کودتا له لارې خپل نوکرات واکمني ته ورسول او زموږ
 پر پاکه خاوره یې غیر مستقیم تېری وکړ او زموږ سیاسي سرښت
 یې تر لاسه کړ . افغانانو د موضوع له درک سره سم ټوپک ته لاس کړ ،

محلي قيا مونرو ورو- ورو د ملي پاشون بڼه غوره كړه، عسكري
او ملكي پاشونونه وشول او د روسانو پر استعماري اداره وژونكې
او درني ضربي واردي شوي، په ۱۹۷۹ع كال كې پر افغانستان
باندي دروسانو وسله وال تېري د عمومي انقلاب سبب شو چې ورځ
په ورځ يې لمن پراخه او بري يې د توجه وړه شول او اوس لكه
خرنكه چې د ۱۸۶۱ع كال د نومبر په دوهم نېټه چې كابل د مجاهدينو
تر محاصري لاندې ؤ، دا تاريخي ښار د اسلام او وطن د غاړيانو
تر زړېدې محاصري لاندې راغلی دی .

د شاه شجاع په دوره كې هم دولتي اداره او افغاني عسكرو
د انگرېزانو په خدمت كې وو او اوس هم هدا سبب ده؛ په هغې وخت كې
م دې خوار ساتل شوي خو حضرت د اردو پياوړي ايمان په
وسله سنبال ملت خپله تيره توره خپل دښمن ته وښوده او
اوس هم .

هغه وخت هم د شاه شجاع بادالمن، برنس او مكناټن د مجاهدينو
د تېري تودې له لاسه يو په بل پسې د جهنم لاره ونيوله او
اوس هم د بېرته بادالمن برېښيف ^{اوپر ښكار} اندروپوف او مجاهدينو د ميرانې
او نه باور كيدونكو بريو له امله زړه چاودي د دوزخ كښي
ته روان شول .

د انگرېزانو په تجاوز كې هم هغه ټول انگرېزي عسكرو چې د
لته بند له لارې نه كابل ته راغلي وو په هغه لاره كې
جهنم ته وليدل شول او اوس هم هغه روسي عسكرو چې د سالانو

د تونل له لارې کابل ته راغلي په هماغه لاره کې جهنم ته
لېږل کيږي .

د افغان او انګرېزانو په لومړۍ جنګ کې د برنس او مکتان
تر وژل کېدو وروسته د شاه شجاع د وژل کېدو وروسته
او اوس د بریښنيک او اندروپوف تر زده چاودي کېدو او جهنم
ته تر رسېدو وروسته د بېرک تر اړه د وژل کېدو موقع راغلې شوې
ده .

د شاه شجاع د درامې په پاې کې بيا هم شاه شجاع د اميرانه
وګرځېدو د انګرېزانو له هغه قرارداد نه يې غاړه وغزوله چې له
ملي مجاهدينو نه يې ژمنه اخېستې وه چې انګرېزان به شاه شجاع
له ګان سره بيا يې او افغانستان به ده ته په برتانيوي خاورو
کې معاش ورکوي او په مقابل کې به دوی امير دوست محمد خان
بېرته افغانستان ته را ستوي خرو شاه شجاع د دې تړون په خلاف
له انګرېزانو سره تر تلونو په افغانستان کې وژل کېدلو ته
تر حېڅ ورکړه او همدلته مجاهدينو په لاس دخپلې لويې ګناه په
کفاره کې وژل شو خوله بېرک سره دا شجاعت هم نشته چې
دان روسان له افغانستان نه پېښې سپکولو ته اړ شي نو
دی به روسانو ته زاری کوي چې تر ګان وړاندې ماله افغانستان
نه وباسئ خو وخت به تر وخت تېروي او روسان دخپل
له مخې مغلوبان په نيمه لاره کې پرېږدي نو بيا به دوی ترې حې
او بېرک به جبراً مجاهدينو ته پرېږدي او بيا به هم د تېبتي له

هغو سره د شاه شجاع په سرنوشت اوږدې او د مجاهدینو په
لاس به د دوزخ کندی ته غورځول کېږي .

په نتیجه کې باید ولایو چې پر افغانستان باندې دروسانو لومړي
تېری همغه لار چې یوه نیمه پېړۍ وړاندې د انگریزانو لومړی تېری
وهلی وه ، په مخه کې لري او موږ داسې ورځې ته سترګې په لاریو
چې د دې دوو تېریو پیل او پای ټکي په خپل تاریخ کې سره وښلولو
او د راتلونکو تیري کورنکوله پاره یې دعبرت د یوه لوی درس په
توګه پریږدو!

هو! دا ورځ وېره لنده او شتر دې ده ځکه چې لوی خداي جل جلاله
د حق او حق پالونکو ملګری دی :

لاتراوسه یې ماغزه په قرار ته دي
چا چې ماسه وهلی سره سنګ دی

دوهمه برخه:

د افغانستان د تاريخ دوي پاني

په

د هري پاني يوه مخ توپرا او بل طلاني دي

د انگرېزي پښتاني زور د لته اوبه شو
په نهاريو د تزار نوي لښکر دی

لومړې پاڼه

په ۱۹۳۸ کال پر افغانستان باندې د انگریزانو

لومړې تېری

اود ۱۸۴۱ کال دنوامبر په دوهمه نېټه د افغانانو

ملي پاڅون

په نولسم پيړۍ کې په افغانستان کې د اقتدار جنګونو او د واکمنۍ کورنۍ، کومښير شخړو د افغانستان هغه پياوړې سترواکي (امپراتوري)، چې لوی احمد شاه بابایې بنسټ ایښی ؤ دسره کم واکه، کا واکه او پې خواکه کړه او ددې نرمینه یې برابرې کړه چې دروس او انګرېز بېګه لاکړی سترواکي افغانستان د خپل استعماري رقابت صحنه وګرځوي .

انګرېزانو ته د قدرت د وړې شاه شجاع پناه ور وړلوروان حالات داسې وشخړول چې انګرېزان ترروسانو وړاندې شي او

د افغانستان په لاندې کولو سره د آموښند ترڅنډ وپورې
 ځان ورسوي، د ۱۸۳۸ع کال په جون کې له فرلری شاه شجاع
 سره د لاهور مټلک تهرون کول د دې تجاوز عملی پیلامه وه؛
 انځرپزانو دیرې اعلامیې په ترڅ کې امیر دوست محمد خان په
 دې ترمی کې چې گویا د روس په مرسته له افغانستان سره
 د «پښور» بیاترک غواړي، دوی په دې اعلامیه کې «بارکزی» سره
 د حکومت «غاصبین» وبلل او د افغانستان واکمني یې د «سدوزیر»
 «قانونی حق» بلله، د «بارکزی» په وخت کې یې د افغانستان
 وضعه «که وده» ونښوده او په اعلامیه کې یې زیات کړه چې د اکو وړې
 هغه وخت له منځه یې چې شاه شجاع د انگرېز په پوځی مرسته بېرته
 په خپل «موروثی تخت» کې بنډول شي او په دې توگه به د برتانوي
 هند «تمامیت» تأمین او د افغانستان د ملت «اتحاد» به ټینګ
 شي.

د همدې منطوق په بناء انځرپزان پرا افغانستان باندې
 د تېرې په تیاری بوخت شول، د سفربري امر یې وکړ،
 د شاه شجاع په لاسلیک یې په افغانستان کې زیات شهر ابلاغی
 نشر کړه چې پکې ویل شوي وو؛ د افغانستان د سلطنت حقیقی
 او شرعی وارث «اعلیحضرت شاه شجاع د غانزي احمد شاه بابا» لمسی
 او محمد زایي وروڼه د تاج او تخت غاصبان دي نو دادی د افغانستان
 «اصلي پاچا» له «خپل لښکر» سره د خپل پلرني تخت د نیولو
 په نیت خوځېدلی دی او د هندوستان د انگرېزي حکومت

لبنګرې چې دی یې دروند مېلمه و دده په ملتیا کې ورسره
سرواني دي شوپه خپل پلرني تخت باندې دده «جلوس» وويي
او «مبارکي» ورکړي بيا به دا دوست لبنګرې پرته له افغانستان
نه ووزي او هندوستان ته به راغبرلو شو .

له شاه شجاع سره داروان، مبارکي ويونکي، «دوست» لبنګر
چې ټوله شمېره يې شلور پخوس زده يوسل او پخوس تنه کېده او اويا
توپرته اود وخت مدرنه اوقوي وسله ورسره وه ، له بشپړ و
تجميزانو سره روان شو ، پتيل شوې وه چې دا «محدودي قواوي»
د خيبر له لارې ننګرهار اود سيند اوبلوچستان له لارې کندها
ته ننزي . د سيند له خوارولاني قواوي د ۱۸۳۹ع کال د جنوري
په شلمه نېټه د سيند د سيند شخړو ته را ورسېدې ، په فوري
کې تر سيند لپورې وټي او په بنګرې پرې له شاه شجاع سره يو
ځای شوې ، په افغانستان کې د انګرېزانو اصلي پاچا مکنات
چې ظاهراً د انګرېز د سفير په ترکه و ، ورسره و .

د خيبر له لارې را سرواني قواوي هم يوازې نه وې د شاه-
شجاع زوی شهزاده تيمور ورسره و چې په ډېرو اغزاز يې را
سروان کړی و .

انګرېزانو په خپل دې پروګرام کې هغه درلوده داسې
وېبې چې شاه شجاع د افغانستان «خپلواک» پاچا دی او ورسره
راځي انګرېزي لبنګرې تر فرمان لاندې او خبر ورځني
مېلمانه دي . له همدې امله دوی په کندهار کې د شاه شجاع د

تاج پوښی په وخت انگریزي عسکر په داسې ډول د شاه شجاع
په مخه کې تېر کړل چې انگریزي بیرغونه یې د « احترام » په توګه
خوږه ندکړي وو او کله چې دی پر تخت کښېناست دده په درناوي
کې یې د تړون (۱۰) ډزې وکړې ، بیان د انگریزي لښکرو
قوماندان جنرال کین او په افغانستان کې د انگریزي سپین « مکتان »
د پاچا « حضور » ته وړاندې شول او د انگریزي حکومت په
نایتدګي یې مبارکه وکړې ، په ختیځ افغانستان کې یې هم داسې
وکړل ، شهنزاده تیمور یې چې د بفتی جامې یې اغوستې وې په
ورینه یې مسند کښېناوه ، د لوړو خواو ته مأمورین او عسکر د
« احترام » په ډول ودرېدل او انگریزي افسران مبارکه وکړې ،
د د انگریزانو د تجاوز د پردې مخه او روپوش و ؛ د دې تر شا یې
جواسیس خوله کړل ، پیسې او آواز یې خپرې کړې ، د کابل
د پاچا امیر دوست محمد خان د واکمنۍ د نامشروعۍ په برخه
کې یې د خلکو ذهنونه « تنویرول » غوښتل ، مشران او محوړ ، خانان
او نزم لرونکی کسان یې په شاه شجاع لږلول ، خوږ چې په پیسو او
دسیسو وغولېدل لږلول او چا چې مقاومت کاوه له مخه یې وړل .
انگریزان په داسې حال کې چې شاه شجاع یې په مخه کې را روان
و د ۱۸۳۹ کال د اپریل په ۲۵ مه نېټه کندهار ته ننوتل او
د حکومتي قواو له جزوي مقاومت نه وروسته یې کندهار تسخیر
کړ ، د مړ په اتمه نېټه یې د شاه شجاع تاجپوښی تر سره کړ او
تر دې یوه ورځ پخولې د افغانستان پر دې خرد مختار (۱) پاچا

يو اوه فقره ايز ترون لاسليك كړ چې په هغه کې منل شوي
وه ، انگریزي مېلمانه عسکر به د تل د پاسه په افغانستان کې
پاتې او لگښت به یې د افغانستان له خوا ورکول کېږي ،
افغانستان به له بل یوه اروپایي هیواد سره م رولې نه لري
او تجارتي چارې به یې هم د انگریزي دولت د ایلچي په خوښه
ترسره کېږي .

پرنیکانوله خپل د ولرد کړي پاچا سره په کندهار کې تر دوو
میاشتو تېرولو وروسته د کابل په لور د راتلو اراده وکړه ، په
کلات کې غلجیو خورې وړې حملې پرې وکړې او کله چې غزني
ته راغلل له تېلیور وړانوسه مخامخ شول ؛ غلجیو شاله خولېرغل
پرې راووي ، دوی سنګرونه جوړول او لا بریدي نه وکړي
خوشاه شجاع په بیره د انګرېز قواوې ورواستولې او غافلې کړې کړل ،
غلجی غازیان یوه برخه شهیدان او یوه برخه یې اسیر شول
چې د اسیران هم د انګرېزانو د کمپ په مخه کې د قربانۍ د پسونو
غوندې حلال او شهیدان شول ، انګرېزانو غوښتل ده وحشت
له لارې افغانان وویروي چې "تسلیم" شي او له جهاد نه لاس
واخلي . له انګرېزانو سره د غزني ښار د تینګی کلا د تسخیر
توان نه و ، سردار غلام حیدر خان بشپړ نظامي ترتیبات نیولي
وو خودوی له یوه بل سیردار عبدالرشید نومي نه استفا
و کړه ، دهغه د خیانت له امله یې د غزني ښار کابلی د سرازه د شپې
له خوا والوزوله ، انګرېزي قواوې کلا ته ننوتلې ، په ښار کې

دنده كوشه په كوشه د لاس او چريوان جنډ پيل شو تر
 دوولس سروزيات كسان شهيدان شول ، جنكي بنديان
 يې شاه شجاع ته وروستل خوله مخامخ كېدو سره يوه بندي پرې غږ
 كړ : « د پرتكي تركه ! » اوله دې سره ټول بنديان حلال كړای
 شول .

امير دوست محمد خان په ارغندي كې له خپلو عسكرو سره ناست
 ؤ اود « شه به كيرې ؟ » انتظار يې يووست ، كله چې په غزني كې
 د انگرېزانو له وحشت نه خبر شو په ډېر تلوليتوب يې عسكرو
 پرېښودل او داوڼي د كوتل له لارې د باميان او خلم په لور روان
 شو او ترې « تډې په » خړپ « ترجيح وركړه ، كابل يې واكمنه شو
 او انگرېزان له خپل راورستلي ټولواك (؟) سره په كابل نغوته او د
 بالاحصار په اړه كې يې په بشپړه خاطر جمعې واړول . د كابل
 خلكو لاس پوڅي پاچا ته په كركه ، نفرت او حيرت كتل او انگرېزانو
 هم چې ځان پر افغانستان « مسلط » كنهلی ؤ نودې د شاه شجاع -
 ظاهري نازول او پاچا - پاچا كول هم پرېښودل او په ډېره بې
 اعتنايې يې مستقيماً په حكروايي لاس پورې كړ او مكاتن نور
 په افغانستان كې « سفير » نه بلكه « ټولواكمن » ؤ .

انگرېزانو په افغانستان كې د خپلې دايمي استوگنې
 په غرض په نظامي تاسيساتو او د قشلوبه جوړولو لاس پورې كړې
 او يوشمېر اضافي قواوې يې په دې نامه چې موږ « عملا » له افغانستان
 څخه ونو بېرته ولېږلې او دخپل واك او حواك په استحكام يې لاس

پورې کړ .

له بنلي خړا افغانانو د خپل حضرت له مخې خپل دښمن په خپل
کورد کې نشوی ليدلی ، د هېواد په گورت - گورت کې گنگوسې
وې ، د ټيکنار تياری نیول کېده او د پاڅون ، د ملي غورځنگ
او د ملي يون .

ددې لوی قيام لومړنۍ خښتې هاغنه واړه ملي او خړو واده
پرنلونه وړچې د کندهار - کابل پر لاره پر شاه شجاع او دده پر دوستانه
لښکر د کلات غلجيو پيل کړل ، په غزني کې خلکي مېرني ټيکنار
او مقابله وکړه او کله چې شاه شجاع (۱) او دده باداران په کابل کې
استوگن شول د زرملي خلک يا خېدل چې په وحشت سره
وکتل شول ، بيا چې خپلواک (۱) پاچا ننوکار ته يرونمايشي
سفر کاوه د کونړ خلکو د پاچا او دده د دوستانو پر ضد پاڅون
وکړ چې د توپونو په خوله غلې کړای شو ، ورپسې جبار خېدل
يا خېدل خرافکرېزانو په بړه هر پاڅون غای په غای غلې کاوه د پاڅون
پي م غلې کړ ، افغانان ددې پر غای چې دا " وحشت " يې وويږي
نوم جري او زه ور شول ، خرگيانو دې بېکانه دولت تر دمايي
له ودرکولو سره وغراوه او د حصارک غلجی يو غل بيا يا خېدل
او د کابل - ننکار لاره يې تر تېديد لاندې ونيوله ، داد ۱۸۳۹ع
کال خواره واده قيامونه وو ، ددې قيامونو په نتيجه دام و چې شاه
شجاع (۱) خپل گمان وپېژاند او پوره شو چې زه " شخيم ؟ " له مجا هدينو
سره يې د تماس هڅه وکړه خود انکرېز تر بشپړه خارنه لاندې

و او فرمانزده یې د انګرېزانو لاسونته ولوېدل او یله نتیجه
یې داوه چې په ۱۹۴۰ع کال کې د دې قیامونو لمن د پره خوره شو،
د حصارک د غلجیو جبهه پیاوړې پاتې شوه او په خور د کابل
کې یې دیوه برید په ترڅ کې د انګرېزانو لویه قوه نس کړه، همدار
وخت د کوهستان او بخارو خلک هم را ولاړل شول او د جهاد ملایو
یې ووتلې، د کتدهاږ خلک هم پاشخېدل او انګرېزي فرماندار
یې وواژه .

هله امیر دوست محمد خان بخارا ته تر تېبتي وروسته بېرته
شمالي ولایاتوته راغېرل شو او خلکو په مېړانه ملاتړ ورسره
وګر، له کتدزته له پنځه زره لښکر سره بلخ ته روان شو، له
علم نه هم پنځه زره لښکر ورغی، لښکر یې له انګرېزانو نه ماته
و خور خوپاچا د کوهستان او کاپیسا مجاهدینو په بلنه شمالي
ته راغی دلته زهرو مجاهدینو د ملی رهبر (۱)، په توګه ومانه
او له انګرېز سره بریالی جنګ روان و، انګرېزانو په جنګ
کې شرمېدلي ماته وخور خوپاچا یو ناڅاپي د جنګ له مېدان
ورک شو، له خپل باوري دوست سلطنت محمد خان سره د کابل
په لور روان شو، د ۱۸۴۰ع کال د نوږم په شلورمه نېټه کابل
ته ورسېد، هان دیکر مهال و، مکناتن له ښکاره نه اړک ته
سولت و چې د پاچا ملګری سلطان محمد خان ورغی او ورته وپي
ویل : « امیر دوست محمد خان را ورسېد! » مکناتن په ولخطا
و پوښتل « له لښکر سره ۹۰۰۰ ده ویلې نه! » . امیر وروړاندې شو

مکناټن ته ورغاړه ووت او قصر ته له ننوتلو وروسته يې خپله تورمه مکناټن ته تسليم کړه چې بيا تر معاهدو او مفاهمو وروسته هند ته واستول شو؛ د شمالي مجاهدين د پاچا په ناسته وړ کېدو پرېشانه وو خوکله چې خبر شول: پاچا له کټلي ميدان نه دېمن ته تېښته وروکړه دېر حېران شول خو پرېشان نه شول ځکه چې د دېمن ماتول او د خپل هېواد آزادي گټل يې خپل اسلامي او ملي فرض باله؛ دوی لکه زحرف زمرې په خپل ټول قوت د دېمن په عسکري قتل ودرتی شول، زيات شمېر يې د دوزخ مېلانه کړل او پاتې ترې وټينډېدل، هدا وخت په هلمند کې هم د جهاد يوه لويه جبهه جوړه شوه او په ننګرهار کې سنگوځېل پاڅېدل چې په دې ډول په ۱۸۹۰ع کال کې د جهاد لمن ډېره خوره شوه او د افغانستان په هره برخه کې جبهې جوړې شوې.

د ۱۸۹۱ع کال شرمې له وږو- وږو قيا مونږ سره په آرامۍ تېر شو خو په اپرېل کې يې بيا قيا مونږه گړندی او پيا وږې شول، له يوې خوا د جهاد حلقه لويېدلې او په ټول افغانستان کې خورېدلې له اوله بله پلوه د مرکن (کابل) په لور د حلقه د ټنگېدو په حال کې وه او د انگرېزانو د تنفس لارې يې بندولې؛ دکلات غلجيو په اپرېل کې يو ځل بيا په انګرېزي قواؤ بريالۍ حمله وکړه، په جون کې د کندهار عليزي پاڅېدل؛ انگرېزانو په مجاهدينو کې د نفاق اچولو له پاره کسان واستول خو بريالی نه شول. په هلمند کې له دېمن سره خونړي جنگونه پيل شول، د غزني خلکو په جولای کې دکابل-

کندهار لاره بنده کره اود انگرېزانو لويه قوه يې چې کندهار ته تلوتکې وه ، تنس نس کره ؛ د دسېرپه مياشت کې په گردېز کې د زاوې خلکو يو بريالی پاڅون وکړ ، په اکتوبر کې د کوهستان او حصارک مجاهدينو په گډه سره له کوهستان او تېرېنه تر بتخاک پورې د اتموله سيمه انگرېزانو ته د اورپه تېرېد له کره ، د انجېرېز ودرېل شوي قواوې يې وار په وار له فتحه يووړې اود کابل په لور رالنده شول ، د اکتوبر په ۳۰ مه نېټه په بنار کې د سپاه سنگ په عسکري چوڼۍ مجاهدين لاس بري شول او نوزد مجاهدين په بنار کې دننه د يوه عمومي پاڅون په لټه کې وو ؛ تر اوسه د جهاد مشران په خپل - خپل ځای کې په جهاد بوخت وو ، واحد رهبري اود جهاد د لار بنود يې له پاره يې قبلي مفاهمه نه درلوده ، مجاهدينو د دې خلاف د کولو له پاره هم کار وکړ ، د ۱۸۴۱ع کال د نوامبر په لومړۍ شپه د مجاهدينو مشران د عاشقان عارفانو سره لنډه په باغ نواب کې په يوه کود کې سره لاغونډ شول ؛ امين الله خان لوکري ، عبداللہ خان اشکزي او نوزد جهاد مشران د عمومي پاڅون د طرحې په جوړولو وغځېدل ؛ د جنگ قوماندان ، نائب او يوه انقلابي شوري يې جوړه کړه ، د دېمن مکتوبونه يې ضبط او مخاېرې يې تر کنترول لاندې راوستې او په لورې تدبير يې د قيام د بريالۍ کېدلو لورې خواوې ورسنجولې او بيا يې نوږېکړه وکړه چې سپاه دنومبر په دوهمه نېټه (چې د عقرب له ۱۰ سره سمون خوري) ملي عمومي پاڅون کېږي ؛

په پاك قرآن سوگند واخېست شو او سبا لماڅه مل عموي
قيام په ټولو جوماتونو كې اعلان او له لماڅه او دعا وروسته
پيل شو ، د كابل ښار ټول د كانونه وټول شول د « الله اكبر »
ملكوني غږونو د كابل ټوله فضا ونیوله . ، مجاهدين په خرابات كې
د برنس په كور ودرغل ، د ده د پيسو او رشوت و عدې وركړې خو
مجاهدين پرې ورتويي شول ، په كودي كې اوږدې كړې او
غرشپي وروسته يې ككره د كابل په خوك كې خپول شوي وه ؛
په ښار كې د انگرېزانو ټولو كورونو ته اوږ ورتنه شو ، مكناټ د
بي بي مهر و قشلي ته ورتنېد ، له بالا حصار نه د انگرېزانو يركنېدك
مجهز عسكرو ښار ته راووتل ، نغو له باهونونه په ډبرو وپشتل ،
ابشېدلي او به يې پرې راټويولې او سنجونه يې پرې ل غورځول
او كله چې د مجاهدينو صفونو ته لاور سپدل د لاس او چپرېوات
په جناخو كې دا اوه سوه كسه د پسونو غونډې حلال او د ووتخ
مېلمانه شول ، شاه شجاع خپل زوی تیمور د خلكو د آلامولو له پاره
راولېږه خوده چې وضعه وليده مجاهدين يې د دښمن په
مقابل كې تشجيع كړل او حات ته يې نجات وركړ .

انگرېزانو كابل ښار له بالا حصار نه د ترېنو تر اوږ لاندي ونيو ؛
خو دې ترېنو ډزو د قهرېدلو او پاڅېدلو خلكو احساسات نور
م توپاني كړل ، دا وخت د شاه شجاع د دربار افغاني كار كوونكو
م د جهاد صفونو ته راو دانكل او د يې يوازې پرېښود ، ۷۵۰ تني
ښي م له كورونو نه راووتلې او د مجاهدينو په صف وركړې شي ؛

انگريزان د بي بي مهرو او نورو عسکري قتلونه راغونډه شول او هلته يې دفاعي جنګ غوره کړ، د قيام مشران د جهاد او عملي جنګ مشران هم وو او د بنسټ ته د ننګ په ډګر ولاړ .

د نومبر په درېيمه نېټه د انګريزانو دفاعي کلاوې هم بچ نه شوې او مجاهدين ترې تاوړل تاو شول او د اوخت د کرهډ امن ، کوهستان ، غلجیر ، لوګر ، ميدان ، وردگو او بنار ته د نورو لنډو سيمو مجاهدين هم رارسېدلي او د کابل له مجاهدينو سره يوځای شوي وو؛ د نومبر په شلورمه نېټه د انګريزانو د غلي لوی ګوډام او زياتې جنګي کلاوې مجاهدينو لاندې کرې او د نوامبر تر اوومې نېټې پورې انګريزانو ته يوازې بالاخصار او د بي بي مهرو لويه جنګي کلا ورپاتې وو .

انګريزانو د جلال آباد يا کندهار له لارې د انګريزو امدادي پوځ د راتلو انتظار درلود خو د اپرېل په ۱۱مه نېټه د کابل - ننګرهار او کابل - کندهار په لارو کې له منځه وړي وو . انګريزانو په جنګ سر بڼه له دسيسو او پيسونه هم کار واخيست او د جهاد لوی مشر غازي عبد الله خان اشکزی د همدې خيانت بڼکار شو او عبد العزيز نومی د شاله خوا حمله پرې وکړه چې د نوامبر په ۲۹ نېټه داسې وخت چې د مجاهدينو د مورال د تقويې له پاره په زخمي حالت کې له کوره راوتلی او په آس سپورډ شهيد شو؛ مير مسجدي خان مسجونم کړای شو چې د نومبر په ۲۶ مه نېټه شهيد شو خو جهاد غلی نشو او د نوامبر په ۲۵مه او ۲۸مه نېټه سزار

محمد اکبر خان او محمد شاه خان غلجی د جهاد په مشرانو وړ
زیات شول او دا خلايي ډکه کړه .

انگرېزان مجبور وو او د دسمبر په میاشت کې چې له هرې
خوا نا امیده شوي وو سوې ته حاضر شول او د سوې د تړون
یوه مسوده یې ملي مشرانو ته واستوله خو هغوی مقابلتاً مسوده
تیاره کړه چې له افغاننستان نه یې د انګرېزانو بې له قید
او شرطه وتل ، افغانانو ته د درني وسلې پرېښودل ، بیاد -
افغاننستان په لوړ دتل له پاره کاره نه کتل یې مهم ټکی وو ؛
مکنات د دسمبر په یوولسمه د امسوده له ملي مشرانو سره لاسلیک کړه ،
مکناتن د پرژر له شوی تړون نه څپه غږول غوښتل او د
دسیسوله لارې یې نوي ارتباطونه ټینګول او د ملي مشرانو تر
منځ یې درز اچول غوښتل چې دوی بیا په پټه کې په دېر مهمیت
د انګرېز نوي دسیسې سره افشا کولې او د همدې مناققت نتیجه
وه چې مکناتن م سرپکې وځړ او د دسمبر په ۲۳ نېټه د جاهدینو
تر تیغ تېر شو .

انګرېزانو سره له دې چې له کابل نه د وتو تړون لاسلیک
کړی ؤ خو بیا یې م زړه ته نه لوېده چې یوه لویه استعماري
امپراتوریې دې دیوه واړه ملت له لاسه داسې شرمېدلي ماته
وځوري نورد نو قواؤ د رارسېدلو په تمه یې په وتلو کې ځنډ کاوه
خو جاهدینو فشار پرې اچولی ؤ چې د پرژر پاید ووزي ، د
انګرېزي امپراتوریې حیثیت نورد دځوندي کېد ونه ؤ ۱۸۴۶ع

کال دجنوری په ۶ مه نېټه د کابل تحلیه پیل شوه، په
 سره ژمي کې سره انگرېزان په بد حال په وتلو شول، دسهار
 له لمر ختم سره یې د کابل له قشلي نه په وتلو پیل وکړ او
 تر لمر لوېدو پورې یې قشله تحلیه کړه، مجاهدینو د دوی
 تر وتلو وروسته قشلی ته اوږ واچاوه او د سرو لښو په رڼا
 کې تر ډېره محایه دوی مخان ته لاره ټاکله؛ انگرېزانو بیا هم تمه درلوده
 چې د ننګرهار نه به انگریزي قواوې ملاتړ وکړي او ماته به یې
 په بريې بدله شي، مجاهدین پوره شول، د ورځې به یې د تړون
 په اساس د انگرېزانو ساتنه او څارنه کوله خود شپې به له
 خړد کابل نه تر جگد لک پورې محلی افغانانو یرغلونه پری
 کول او د دینین عسکر به یې له منځه وړل، د جنوری تر ۱۳مې
 نېټې پورې چې انگرېزان د جگد لک له غاښې اوسبتل
 د انگرېزانو له اؤلس زریز لښکر نه یوازې د اکټر برلیدن
 شونډی پاتې و چې ننګرهار ته یې د انگریزي پوځ د تباهی
 خبر ورسولای شو.

په دې ډول پوې لویې امپراتورۍ له یوه واړه او بې پاچا
 ملت نه تاریخې او نه هېرېدونکې ماته وخوځه او هاغه و چې
 په قتل نه کې یې ماته شو شوه او یو وخت داسې هم راغې
 چې د الوی استعاری بنامار نومونه کاوند نه هم ورسول
 مشواو په زرهاؤ میله له موب نه لرې ولاړ او دامستمرې یې
 له کومې څخه ووتلې.

تقدیر داسی پېښه کړه چې د افغانستان بل همسایه استاز
قوت ته هم د تېري وار ورسېد، د ۱۹۷۸- او ۱۹۷۹ع کلونو په
اپریل او دسمبر کې یې پر افغانستان دوه پړاوین تېری وکړ. پر
افغانستان باندې د انګرېز لومړی تېری او د روس
لومړی تېری د زمانې په لحاظ څه کم یوه نیمه پېړی فاصله لري
خو د پېښو تسلسل یې تر دېره څایه سره ورته دی او د تاریخ د
تکرار بڼه یې غوږه کړې ده نو ځکه موږ د انګرېز د لومړي تجاوز
پاڼه همدلته راغواړو او د موضوع د بشپړتابه له پاره د روسانو
د لومړي تېري پاڼه رااړوو او په تېریون کې یې مطالعه کوو.

دوه پانه

په ۷۹ - ۱۹۷۸ع کلوکې پر افغانستان

باندې دروسانو دوه پړاوین تېرې

اود افغانانو ملي پاڅون

په شلمه پېړۍ کې م کورنیو شخړو، اغتشا شونو اود واکمني
ککړې د اقتدار سر قابتونو د افغانستان هغه ځوانه
خپلواکي چې د لوی خدای جل جلاله په مرسته، د اعلیٰ حضرت امان الله
خان په اراده اود ملت په مېتوتر لاسه شوې وه له خپل اصلي
مېسینه وایستله، افغانستان یې د یو لامل محتاج کړ، د اقتصاد
اوفرهنگی ښکېلاک لاسونه له هرې خوا را اوبده شول، زهوب
خپلواکي تش په نوم پاڅ شوو اود دې زهینه یې برابر کړه
چې افغانستان د شرقی ښکېلاک کوي ته ورته بل وهل شي .
داوخت د هند او پاکستان په آزادېدلو او جوړېدلو پورې

انگريز زموږ له کاوند نه تللی و او هم د غزني استعمار مخکښې
د امريکا په لاس کې وه ؛ امريکا له روس سره د نړۍ د
وېش (۱) په طرح کې افغانستان دخپلو گټو له ساحې مخه ايستلې
و اوله بېلې خواد روسانو سره اوخونړې بڼکې لاک زموږ په
پوله ولاړ و ، له غير ملي حکومتونو سره يې د دوستۍ په جامه
کې تړونونه کول ، د اقتصادي ، فرهنگي او نظايي بېلا بېلو
تشبثاتو له لارې يې په افغانستان کې ځان ټينگ کاوه ، له يرې
خوا يې زموږ عسکري ته لار وکړه اوله بله پلوه يې په ۱۳۴۳ ش
۱۹۶۵ع کې د « خلق » د باند په جوړولو سره زموږ په هيواد
کې يوه پنځه سياسي اډه جوړه کړه ، که څه هم د « خلق » باند
له همت نه تجريد و خود روس په مالي او علمي سپورت يې تاداؤ
پوخ شو او دې تجربي ځوانانو په مغزونو کې يې ريښې وزغولې
لکه څرنگه چې د بڼکې لاک قانون دی په يوه امسا تکیه نه کوي
مخکه کېدې شي چې ورسته شي او اټکاو يې له هغه ولاړه شي
اوم بڼکې لاک په يوه هيواد کې دوي رقيبې ډلې يا کسان ساتي
خودواړه په مراقبت سره يو تړبل بڼې غلامی ته حاضر شي او
م د قدرت په وخت کې يوه تخت کېنوي او بل له ځان سره
د خيره وساتي او که پر تخت ناست غلام غاښ غموله او يا يې صادقانه
غلامی نه کوله نو په دې ذخيره غلام يې د فشار د قوې په حيث
ووړوي او يا يې م مستقيماً پر ځای کېنوي . دا کار په نولسمه
پيړۍ کې انگريزانو هم کړی و ، د امير دوست محمد خان د واکمنۍ په

وخت کې شاه شجاع د انگریزانو په غیرو کې و او بیا چې کله
شاه شجاع پر تخت کبښول شو نو ا میر دوست محمد خان یې په غیرو
کې ورته کبښولی و. سوسانو هم دیوهداسې هدف له پاسه په
۱۳۴۵ / ۱۹۶۶ع کال د خلق باندې دوو برخو «خلق» او «پرچم»
ویشه، د پرچم پالیسی یې داسې وټاکله چې له حکومت سره
هم لار ولري، بېرک به له یوې خوا ظاهر شاه ته هتري پاچا وایه
اوله بلې خوا یې خپل باندې له محمد داود سره لنډه کړ او دهغه تر
بشپړ حمایت لاندې راغی، سردار داؤد د ۱۳۵۲ ش ۱۹۷۳ع کال
کودتا د همدوی په ملاتړ وکړ او پرچیان د وزارتونو پر څوکيو-
کبښناستد او خصوصاً د کورنیو چارو د وزارت له خوا د اولسالیو
په سلو کې نوی څوکی هدی پرچیانو ته وسپارلی شوې، پرچیانو
د رشوت اخیستلو او نورو فجايعو له لارې د سردار داؤد حکومت
د پر بدنام او د خلکو نفرت یې ترې پیدا کړ، دا د روسانو له خوا
ورسپارل شوی پروگرام و؛ داؤد دیر ژر له خلکو نه تجرید
او د عام نفرت وپوشو څو کله چې داؤد په ځان پوه شو او غوښتل
یې چې له دې دام نه غاښه خلاصه کړي، زوس د خپلو ذخیره
ایجنټانو په وسیله په بهرنی او عاجل ډول د خلق او پرچم باندې ونه
سره یوځای کړل او د دواړو د کړکېچ له لارې یې دیوې خونړی
کودتا طرح وکړه، روس په دې لوبه کې د پردې تر شا هر څه مهیا
او چمتو کړل او د پردې پر مخ د ۱۳۵۷ کال د ثور په اوومه نیټه
(د ۱۹۷۸ع کال اپریل) خلقیانو او پرچمیانو خونړی کودتا

پیل کړه او څرنګه چې له یوې خوا د سردار داؤد حکومت له خلكونه تجرید و، له بلې خوا یې ایډیالوثری او بې خاصیته و، له بله پلوه مهمې چارې د بې کفایت کسانو په لاس کېنې وې او له بلې خوا داؤد ډېر مغرور او په ځان غاوره و؛ په یوه ورځ کې پرې بریالي شول او په دې وسیله روسانو پر افغانستان باندې په ۱۹۷۸ع کال کې خونړی خو غیر مستقیم تېری وکړ.

روسانو پر افغانستان باندې د دې په زور ورتپل شوي حکومت ترکیب په داسې ډول راڅرګته کړ چې د قدرت ټوله دخلقیانو لورته درغه کړي او دخپل استعماری پلان له مخې پرچیان د اقتدار جناح ته اړباسي؛ بېرک له دې وېش نه ناراضه شو او یوځل بیا یې له خلقیانو سره زړه دښمني رانوي کړه او د روسانو د ترسره شوي هدف له پاره شری اتحاد ګډ وډ شو؛ په همدې حالت کې روسانو بېرک له افغانستان څخه د سفیر په جامه کې وویست او د سفارت ترسره غلا وروسته یې په خپل ځناک کې کښېناوه، دا دروس له پاسه خلقیانو ته د فشار ډېره ښه قوه وه، که تره کی او امین به دښې غلامه رول نه لوباوه نو بریښنیف به د بېرک سر له ګمبوازانه ورتنه راوویست او دوی به یې د رقابت په دنیا کې هر ډول غلامه او لکه وهلوته اړکړل. خلقیانو د روس له فرماندې سره سم بې ساری وحشت وکړ، قتل عامونه یې وکړل، په لسم او زره بې ګناه افغانانو یې ووژل، کلی او ښارونه یې وړان کړل او په نتیجه کې خلکو ملي پاڅون پرې وکړ او په څو میاشتو کې دخلقیانو تر نیمایي زریات

عسکر او منصبداران مړه ، دخلقتیانو حزبی عزیمت او د
 هېواد زیاتې برخې آزادي شوي او وخت له یوې خوا خلیفات
 د سقوط په پوله ولاسه وو ، له بلې خوا به د امین خودخواهی
 کله-کله دې اجازتې غپلوله پاش دی هماغه اوله بدل لوري د
 خلق د غلامی دود سرته رسېدلې او د لاس پاکولو د اسمال نور
 زور شوی ؤ .

د پېښوپه نتیجه کې د شاه شجاعی تاریخی بیاتکرار را رسېدلی
 ؤ ، روسانو له فراري ببرک (گیدمې) سره افغانستان ته دروي
 لښکرو د لښکرولو قرارداد وکړ ، پروگرام داسې ؤ چې روسان به
 د انگریزانو په خلاف له ببرک نه وړاندې افغانستان ته ننوزي ،
 امین خاين به را نسکوروي ، عسکري قشلي به مینسي ، راپور به لاندې
 کوي او بیا به نو ببرک د روسیې له راپورنه خپل حکومت اعلانوي
 په همدې حال کې به د روسیې د راپور موجوده د افغانستان له راپور
 سره یو کيږي او داسې به بنود له کيږي چې گویا ببرک د افغانستان
 له راپورنه غږېږي خودا نقشه مخدای رسول کوله ، روسان د ترکي
 او هواله لارې افغانستان ته لښکر لښکر ، امین یې مردار کي خو
 عسکري قشلي یې لښکرې نه وې نیولې او د افغانستان راپور اعدای
 خپروني کولې او هر امین دوامتی خبرونه لښکرول ، په همدې وخت
 کې ببرک له ټاکل شوي پروگرام سره سم د مسکو او تاشکند له راپور
 کانونه خپله وینا نشر کړه ، امین یې نسکور شوی ویا له اوځان
 یې د انقلابی شورا (ا) او د دولت مشر (ا) اعلان کي خو په همدې دقیقه

د افغانستان لاريو د امين د حكومت خبرې كوي او د روسانو
دا پلان هم رسوا شو.

هو! د شور ترخوږي كودتا وروسته چې هوډ يې دروسانو
غير مستقيم تېرى كېږي، روسانو د ۱۳۵۸ ش (۱۹۷۹ ع) كال د
جدي په شپږمه نېټه پر افغانستان باندې مستقيم، بربنډ او
له ټولو قوانينو او هوانينو نه خلاف تېرى وكړ، د دوى ترسل
زرو زياتې لټكې پر افغانستان راواوښتې او له شانه يو وطنپو
ثاني شاه شجاع بېرک تزارمل پسې لارون ؤ.

روسانو هم لکه انگرېزانو چې امير دوست محمد خان له روس سره
په مرسته تومتې كړې ؤ، امين له امريكا سره په مرسته تومتې كړې؛
دى يې د «سى، آى، اې» ايجنټ وگاڼه او زياتې وكړې چې كه
روسان افغانستان ته نه وى راغلى نو امين به افغانستان امريكايانو
ته حواله كړې ؤ (۹). او برېښنيف خى واقع وويل چې: «دا تجاوز
وقايروى تجاوز دى او هونډ افغانستان ځكه نيولى چې روسيې ته د
امريكې له خوا خطر متوجه ؤ»؛ روسانو دخپل بې شرمانه
تېرى له پاره يوبل پر توگه هم ورواغوست او هغه دا چې هونډ
د افغانستان د قانونى حكومت (۹) په بلنه (۹) راغلي يو څوكله چې
ترې وپوښتېدل شول: د كوم قانونى حكومت په بلنه؟ ځكه كه
امين راغونډتې واى نو امين ځان در باندې واژه؟ او كه
بېرک دا كار كېږي نو بېرک خو هغه وخت يو فرارى ؤ او د هېڅ
تړون كولو صلاحيت يې نه درلود؟ دوى بې لخوايه وو خويړك

شرمياشتې وروسته په سپين سترگه وويل: زه د امين تر مرگه
شرمياشتې وړاندې كابل ته بلغلي وم ، له كېڼد سره په تماس
كې وم اود گوند غرو دا فيصله (!) كړې ده ادا دى د تجاوز له پاره
يو داسې شيرې پرتوك چې تر پنخوا زيات يې هرڅه ترې ښكارېږي!
تر دې وړاندې روسانو خپل تر لاس لاندې د تره كې او امين
گورډاگى حكومتونه په افغانستان كې د عدل او نياو سمبولونه بلل او
د دوى ټول فجايع يې د " امپرياليزم تبليغ " كانه ، خود يوې نوي لويې
له پاره سكوت مات شو او د روس نوي گورډاگى سترگې پټې او خوله
خلاصه كړه ، په دې غلط فكر چې كويا خان به په خلكو ومني د امين
په افشا، كولو يې لاس پورې كې او دروس د ټولو سپوڅليانو د
نجا يهونه يې داسې پرده پورته كړه :

« (حفيظ الله امين) چې د افغانستان استقلال له خارجي ارجح
سره په سودا كې واچاوه او زموږ د زده او هليو سره سم ثروت وچود
او حيف او ميل كې ، د افغاني غيور و او ننگيالو خلكو غيرت ، شرف
او ناموس يې تخمير او ترهين كړل ؛ د تل له پاره زموږ د كران هيواد د
شړند له هڅې نه ايسته كړاى شو...»

ده په يوه بله علامانه وينا كې وويل : « كه ... د افغانستان
د شجاع اردو فداكارى اود شوروي دور وړى او بې شايې مرستې
نه واى نزد غزايه بريالى انقلاب به خپل نوى پراوته نه وى ننوتلى
اون به نه يوازې په افغانستان بلكه په منطقه كې يوه لويه تاريخي فاجعه
منځ ته راغلې وه ، دا دراماتيکه اولويه فاجعه د امين د بانډ په وسيله

د امریکا د استخباراتي ادارې سي . آی . ای ، د پيکن دره
د توطيې ، د منطقي د اجتماع ، د سادات ، اسرائيلو او دنورولتيا
خړاکونو سره په تړون او کډون ، طرح شوې وه ، چې د هغې له مخې يې د
افغانستان نيم اوسيدونکي له غځه وپهل ، د هيواد خپلواکي ، ملي
حاکميت او ارزي تماميت له غځه وپهل کېده او حتی د ايران اسلامي
نهضت چې د آيت الله امام خميني په وسيله فتح ته راغلی ، کومتل
کېده او په سيمه کې ترچيلی نه لويه فاجعه پېښېده له (۹) .

ده لکه شاه شجاع غوندي د روسانو د وحشي متجاوزولنکو
په باب وويل : « د شوروی د وسله وال پوځ محدودې قطعي (۹) چې
د افغانستان . . . . د دولت په قانوني غوښتنه (۹) ، د بهرنيو
وسله والو تېري د دفع او له غځه وپهل او زموږ د هېواد د
خپلواکي د حاکميت او خاورې تماميت د ساتلو له پاك افغانستان
ته راغلي دي . . . . تر هغه وخته به دلته پاتې شي چې د افغانستان
نه د بهرنيو لمسونو ، لاس وهنو او تېريو کيچي اغېزه ورکه او له
غځه وپهل شي او ټولې بهرنۍ لمسونې ، لاسوهنې او تېري د بندولو
له پاره رښتيني او معتبر تضيي تاين شي . »

ده په هغو لښارو زرو شهيدانوم د مکر تمساحي او ښکې توپي کړي
چې خلقيانو د روسانو په فرمانده او وسله شهيدان کړي وو ، د دوي
فلقه (۹) يې واخيسته او په يوه وينا کې يې په پوره بې شرمۍ وويل :
« . . . . تر هرڅه وړاندې اجاره لاکړئ چې د افغانستان د ديموکراتيک
جمهوري دولت او حکومت د سيا سي کړنلارې تر وړاندې کولو مخکې د

گوڼد د مرکزي کميټې . . . . د انقلابي شورا او حکومت او زما بېرک کارول
 له خوا چلې ژورې خواشيني او لويې خواخوږۍ او درناوی . . .
 د هغوبې پايه او بڼکو او په وينو گډه او بڼکو په مناسبت تاسوته
 وهاندې کمې چې د حبس او زندان، جبري مهاجرت او تبعيد، تشييد
 او غير انساني نجر او شکنجې او زهون د لساؤ زرو مهيندو، پلرونو،
 وروغو، خویندو، لوڼو، زامنو، ماشومانو د دسته جمعي شهادت
 او وژنې له امله چې د حفيظ الله امين مير غضب له خوا او درې انسا
 وژونکې جلاد په مستقيم امر راغونځ ته شوي دي . . .

هداران لکه څنگه چې شاه شجاع خان د ملت ضد کانه همداسې پوه
 وينا د بېرک له خولې هم ووتله: « په خواشيني سره بايد ووايم چې سره
 له دې چې رهبري د کارگرې طبقې او ټولو زحمتکېنانو په لاس کې ده
 خوزمون د دولت د ادارې ماشين لاس ته اوسه تر ډېره حده دخلکو په
 ضد دی .»

پرافغانستان باندي دروسانو له دې تېري سره داخل د ملت
 د نړۍ ولاهدني او پاخرن ضرورت نه و، د افغانستان ټول ملت په
 تېريو نيم کال کې له خلقيانو سره د هيواد په بېلابېلو برخو کې جنکېدلی
 و، شای په ځای يې د خلقيانو لوی - لوی پوځونه له فحشه وهرې او ډيره
 سوسي وسله يې تر لاسه کړې وه؛ د کيلرې قتل عام، د هرات قتل عام،
 د ننگرهار او دمزلر د همدادی د فرقو د بالاحصار د قتلې او دريشفور
 د عسکري قيامونو کتل خلقيانو په وحشت سره تر سره کړې وو. د نورستا،
 کونړ، خدرانو، وردگو، باميانو او نوروزياتو سيمو قيامونه هم

شوي وو او مجاهدين وسله په لاس په سنگر ونو کې ناست وو؛
د روسانو تېري د جهاد ساحه نوره م پراخه کړه ، د ۱۳۵۸ ش
(۱۹۸۰ع) د دلوې په میاشت کې په هرات او کندهار کې بناریان
راولار شول او په شپو- شپو یې د « اَللّٰهُ اَكْبَرُ » مقدس او
ملکوتي غږونه لوړ کړل او حکومتي تاسیساتو ته یې اور ورته کړه .
په کابل بنار کې م د همدې کال د کب په درېیمه نیټه له ټول بڼا
نه د اَللّٰهُ اَكْبَرُ آسمانی غږونه پورته شول د شبکې دۍ وټیو د یې
مات کړل ، د پولیسوله ماوریتونو نه یې وسلې تر لاسه کړې
او سهار دوخته په ټول بنار کې مظاهري راووقې ، دوکانونه له یوه
سره وتړل شول ، د « اَللّٰهُ اَكْبَرُ » چیغې پورته شوې ، د روس مرده
باد ، ببرک مرده باد ، روس دې زموږ خاوره پرېږدي ! شعارونه
ورکړل شول ، دولتي ودا مینو او موټرو ته اور واچول شو او روسانو
په ډېره وارخطایي تانکونه راوایستل ، پر چیانو د حوانانو په شهیدانو لور
لاس پورې کړې ، الوتکو الوتنې پیل کړې او د ورځ گردۍ قیود ولگېدل .
جمعي زندانونو خولې خلاصې کړې او په زدهاو افغانانو وراچول شول
بنديان په شپو- شپو وېرې وساتل شول ، په برقي ډنډو ووهل
شول اوران- راز زچرونه ورکړل شول خود اَللّٰهُ اَكْبَرُ په ملکوتي
غږ پیل شوی قیام ډېرې شپې دوامدار پاتې شو ؛ د ۱۳۵۹ کال -
(۱۹۸۰) په پسرلي کې د پوهنتون او لیسو جنونو او هلکانو د روس په ضد
مظاهري پیل کړې او د گولپو په باران کې به بنار ته راوتل او درېیا
په ضد به یې شعارونه ورکول . خصوصاً په جنونو کې په زدهاو ملالی .

را فتح ته شوي او سينې يې گوليو ته سپر کړې، دېر ولسي او جگړې
 په نزه شهيدان شول خو نعضت په مياشتو - مياشتو غلې نشو، پراخ
 شو، وسيع شو، د افغانستان گوټ - گوټ سنکر - سنکر او
 پڅي-پڅي يې عسکر - عسکر شو؛ د ابريالي او قهرمانانه جهاد په نره
 دوام لري او دوام به کوي خصوصاً وروستۍ مياشتې د جهاد د بري
 يې ساري مياشتې دي او روس او دروس بچيان يې لکه مورک غوندي
 پخپلو عسکري قرارگاؤ کې محصور کړي دي .

تر دې وخته پورې د انگرېزانو او روسانو لومړنيو تېريو
 د يونيم سل کلني قاصلي سره - سره يو بل ته سره ورته لاره وهلي
 خو د روسانو د تېري موده ولى او بده شوه ؟ دا يوه مهمه پوښتنه
 ده او دا وړ دېدلو عوامل يې هر دېر دي .

ددې ارغني جهاد لوی توپير دادی چې هغه وخت د جهاد
 قايدان او مشران له کليونه را ولاړ شول، خلک يې تنظيم کړل
 او د جهاد د پيل په وخت کې يې په بل پسې کابل ته ورسېدل
 او هلته په عين حال کې چې د جهاد مشران وو د جبهو قوماندانان
 هم وو، د هغو مشرانو دېر والی د تشت او تفرق له پاره نه بلکه
 د دې له پاره و چې د يوه مشر په شهادت سره يې بل مشر خای
 ډک کړي او د جهاد قومانداني په لاس کې واخلي، هغوی په
 دی فکر کې نه وو چې د شهيدانو له پاکر وينونه د موټرو،
 ماينو او مرفه شروند خاوندان شي بلکه هغوی تر نورو وړاندې
 سروند قرباني ته وړاندې کړي وو، د هغوی تر منځ د دېن

د نفاق او د زنا اچولو لاس کار نشوای کولای او د پېر زمر
 به یې د دینمن د سیسې په صادقانه ډول سره افشاء کولې او
 په کله به یې د دسایسو او وساوسو مخه نیوله . هغوی په
 مقدس قرآن تیننک ایمان درلود ، سر بښندل ورته آسان وو
 خو په قرآن او سوگند نه درېدل ورته کفر او له ایمانه
 تېرېدل ښکاره بدل .

خون مناسفانه د جهاد داخوا بدله شوې ده ، د جهاد
 مشران له افغانستان نه دباندې او د جهاد له سنځرونو
 نه دوهره لیرې دي چې حتی د ۴۰۰۰ غزني یې هم غوښته نه رسېږي
 دوی د پېر بڼت ددې له پاره نه دی چې د جهاد په صفونو کې ټینګت
 راوړي بلکه ددې له پاره دی چې د جهاد واحد صفونه په خوږخو
 وویشي او کله - کله ددې زمینه هم برابره کړي چې یوه مجاهده ډله
 د بېلې مجاهدې ډلې غاړې ته ولوېږي ، په خپل منځ کې سره وجنګړي
 او اصلي دینمن ترې پاتې شي ، همداراز مناسفانه د جهاد مشران
 د امارتنو په القابو کې د پاچاهۍ کلتور په تر لاسه کولو بوخت
 دي او د موټرو ، مانیو ، عیش ، راحت او استراحت په لټه کې دي .
 اوم مناسفانه دینمن د جهاد صفونو ته خپل اوږد او ناولی لاس را
 غزولی او په تفتین بوخت دي .

خوله دې مایوس کوونکو عواملو سره - سره د هیواد په گوټي -
 گوټي کې د جهاد گڼ بندیتوب موندلای د اوه کوي چې دا مقدس جهاد
 هم د بېرې پرې ته لنډ شوی او د عیش او نوش کې مصروف مشرانو

په ځای به جهاد مشري پیام هغو اتلو او قهرمانو قوماندانانو
ته انتقالیږي چې په سخت ژمي ، لوړو غزونو او هوډو د بنټو کې په
جهاد بوخت دي او دکولیو په باران کې د دښمن په لور مخ په
ولاندې وړجي او سنگرونه یې یو پر بل پسې له فتحه وړي .
هوډو باوري یو لکه څرنګه چې انګرېزانو شرمېدونکي ماته
خوږې هداسې شرمېدونکې ماتي ته روسان هم وړاندې شوي
او د تېري وحشیانه څپې یې ډیر ژر په تېرېدو دي .
وَمِنَ اللّٰهِ التَّوْفِیْقُ وَعَلِیْهِ التَّكْلَانِ .

در پیمه برخه :

د بالاحصار ننداره

سُرخرویی یې تل په وینو د دښمن ده
د کابل بالاحصار کې دا اثر دی

د کابل د شپږ دروازې غره د تاریخي لړۍ په ختیځه
پېلامه کې د بالاحصار پر تمینه کلا د نکه غاړه ولاړه وه، تول
کابل یې تر نظر لاندې ؤ، د کابل ښار ساتنې د پاڅه ستر
په توګه یې په سلهاؤ کلونه خپله تاریخي وظیفه سرته رسوله
او افغاني عسکرو ته یې د تل له پاره په خپل زړه کې ځای
ورکړی ؤ.

د ۱۸۳۹ع کال د اوړي یوه ډېره توده او دوپ ورځ وه،
په اصطلاح پېر یانورونه اچولي وو، د خوږ له لاسه
هوا توره ښکارېدلې او درنا په زړه کې یې یوه توره تیاره خوږه
په همداسې یوه ورځ د بالاحصار دروازې پرانستې شوې، د افغان
عسکرو پر ځای ناآشنا پوځیان ورته را ننوتل چې سره مخونه،
سره ویښته او شنې وچې - وچې سترګې یې درلودې، دوی
راغلل د افغاني عسکرو مورچې یې ونېولې او د کابل ښار
څارنه یې له دې پاڅه سنگر نه پیل کړ، د دانګېزانو
د هغه څلور پوځوس زریز پوځ له ډلې څخه وو چې ظاهر ا
افغانستان ته د «دوست» (۹)، لیکر په توګه، د فرار ی
شاه شجاع له خوا رابلل شوي وو خو په حقیقت کې شاه شجاع

د دوی له خوا افغانستان ته راوستل شوی ؤ .

بالاحصار خپلونزیر میلیونه حیران - حیران کتل چې

ددې حصار له لمنې سره د توپونو په دزو سره پاچایي سلامي
وشوه او په دې وسیله په کابل کې د شاه شجاع خپلواک حکومتې
اعلان شو، پاچا اعلان صادر کړ چې : زه په خپل موروثي تخت
کعبیناسم او دوستي قواوې دې، نر ماد قانوني حق د راسپارلو
له پاره راسره راغلی دي او کله چې زما تخت تینلې او مخالفین
و خپل شي بیا به دا دوستي قواوې بېرته خپل لوی هیواد ته
ستینوي . ۱ .

خو بالاحصار په رڼو سترگو کتل چې ورته راغلي شین

سترگې مېلمنه د کور په هرڅه واکداري کوي او د کور د میړني
په توگه خان بشي او حتی ددې زړور دې، پاچا دخپلې خورې
هم د همدې له خوا دیکتي کېږي؛ دی چوپ او غلی ؤ خردا
ران په دې خاورینو دیوالونو کې محصور پاتې نه شو، خو
شواو په ټول هیواد کې افشاء ! .

د افغانستان میړني او په خپلواکي مین ملت دخپل کور

غاصب ته له پخوا نه بد ورگي ؤ او س غوسمن او قهرجن را
پاشېد، د هیواد په گوټ - گوټ کې پورې - وړې غونډې
وکړې، وړې غونډې پسې لویې شوې توحید نشوې، سره غبرگې
شوې، یولاس شوې، تر کابل راچا پېر شوې، د بالاحصار
د پخو دیوالونو غونډې یې د مقاومت انساني دیوالونه جوړ کړل،

راغونډ شول اود ۱۸۴۱ع کال دهنی د نومبر د دوهمې نېټې
د سهار په خزه کې یې د قرآن کریم په حکمې رسمې باندې د پښې
ترې په کولوسره پاڅون وکړ او قیام اود بالا حصار لمنې ته
یې لاس وړید کړ، انگرېزان یې همهلته ایسار کړل، په تشو لاسو
خود مقاومت په پولادینو کامونو مخ په وړاندې ورغلل، شهیدان
یې ورکړل او قربانیان! اوله همدې شهیدانو نه یې زینې جوړې
کړې، د بالا حصار لوړو دیوالونو ته پرې ور وختل، ترې ورواوتل
انگرېزان یې د اور په لمبو کې را ښکېل کړل، د بالا حصار لمن
یې ددوی په وینو تکه سره کړه، اوددې تاریخې حصار پاکه غېږ
یې ددوی له ناپاکو وجودونو څخه پاکه کړه -

بالا حصار تندان کوله چې په فریب راغلی د بنمن د توپې په زور
له بالا حصار څخه اوبیا له افغانستان څخه وایستل شو او چا چې
دا دوستان (۹)، رابللی وو د هغه وینې یې هم له دوی سره گډې
کړې -

دېر کلونه وروسته هدا شین سترگي میلمانه یو ځل بیا راغلل
د بالا حصار لوړو ته یې پورته نشوی کتلی او دخپل قهر سره یو
له پاتې د اور لښې ورته کړې - پوځ او سرلویې بالا حصار د
اور خوراک شو خرد بنمن ته یې سر تیتې نه کې او په کنډ کېرنگا
په خپل ځای سرلویې پاتې شو -

کلونه تېر شول او پېړۍ واوښتې بالا حصار هدا سې سرلویې
شروتد تیراوه، دخپل وروسته پاتې هیواد ننداره یې کوله

خود خپلو غیور و بچو مېراني او غیرت يې زده تکیه کړی ؤ .
 د ۱۹۷۹ع کال د وروستی میاشتې وروستی شپې ورځې او
 د ژمي ډیره یخه او خړه پړه ورځ وه ، یخ په رگوتوکې وینه وچوله ،
 د دسمبر ۲۷ ورځ و چې یوځل بیا د بالاحصار دروازې پرانستې
 شوې ، د افغاني عسکرو په ځای بیا هم نا اشنا پوځیان ورته
 را ننوتل چې د دوی هم سره مخونه ، سره وینه او شپې پوچې
 سترگې وې خورفرق دومره وچې هغه نا آشنا میلمانه د غزني بڼکلاک
 څرې و وچې د ختیځ له لارې هېواد ته را ننوتې وو او داد
 شرقي بڼکلاک بچوڼی و وچې د شمال له لارې يې هېواد ته څنه
 کړې وه ؛ دوي هم د افغاني عسکرو مورچې و نیولې او د
 کابل ښار څارنه يې له دې پاخه سنگرنه پیل کړه ، هو !
 داد روس د هغه سلزر کسین پوځ له ډلې څخه و وچې بیا
 هم افغانستان ته د دوست (؟) لښکر په توگه د فراري بېرک
 له خوا رابلل (؟) شوي وو خو په حقیقت کې بېرک دوی
 افغانستان ته راوستلی ؤ -

بالاحصار بیا هم خپلونیوړ میلمنوته حیران - حیران کتل
 چې د بالاحصار له لوی لور سپیکرنه د بېرک خپلواک (؟) حکومت
 اعلان شو ، بېرک وویل چې زه د تخت د مستحق په توگه رئیس
 جمهور شوم او دوستي قواوې (؟) د افغانستان د ساتلو له پاره
 راسه راغلي او کله چې مخالفین و خپل شي اود امپریالیزم لاس غزته
 ختمه شي بیا به دا دوستي قواوې بېرته خپل لوی اوسوله

دوست (۹). هیواد ته ستنږي .

بالاحصار بیا هم کتل چې داخل راغلي شين سترګې مېلنه
م دکورد مېرمنې په توګه اختیارات په لاس کې لري او بېرک
دیوه لږد سپیکر په حیث غور مېږي ، قلعې کوي او
کومی شلوي ، دی بیا هم غلی او چوپ و خو په شاوخوا
کې یې په دې سارو ژمي کې تاوده سنگرونه جوړېدل او فقط
دوی میاشتي وروسته د حوت په درېیمه نېټه داسې هم
وشول چې یوځل بیا لکه یونیم سل کاله وړاندې د کابل ښار
د الله اکبر ملکوتي غرونو په سرواخیست او د هېواد خلک
په خپل بې دینه دینمن پسې په تش لاس را پاشېدل او د
دینمن له تاکنو سره یې غېږې وړکې ، دا ډول ولاړېدني یې بیا-
بیا ولیدې او دېر ځل د تډو شپو په زړه کې داسې هم وشول
چې د هېواد غړي زامنو بیا هم د بالاحصار لمنه ونیوه او
د بالاحصار دیوالونه یې د دینمن په وینو ورنګول .

بالاحصار هر شپه او ورځ د همداسې پېښو تماشایي دی
خو د دینمن د ډېرو وینو له پانځاندې تنده ورځ په ورځ لازیاتېږي
او ډاډه دی چې هغه ورځ به هم دېر ژر را ورسېږي چې دا
شین سترګي مېلمانه یوځل بیا په دسته جمعي ډول دده په
پښو کې قرباني شي .

زه یو سهار د بالاحصار د شرقي دروازې په لمنه کې
تېرېدلم چې ور وې کتل په ^{دروازې} وروستي عسکرو پیره کوله ، په سترګو

مې تياره راغله خوچې لږ وروسته بڼه خیر شوم ددې
دروازې هغه ډبرین زمريان چې د افغانی عسکرو ترڅنګ به
پې سر و نه بڼکار بدل هم له منځه وړل شوي وو ، ما په
دې ډبرینو زهر و پسي د تأسف سرخوځاوه چې یو ناڅاپه
مې د « شهدای صالحین » په لور د بالاحصار په لور او لورې
دیوال چې زور شوی و خو نسکور شوی نه و ، سترګې ولګېدې
بالاحصار ننډاره کوله ، د لمر زرينو وړا تګو پې د منځ وړې
وړې شکې لملولې او په دې خلا کې پې د حال په شربه ویل
« خیر دی که د بڼمتانو زما د لمنې ډبرین زمريان له منځه
یوړل خوله مانه تا و راتا و د وطن زمري بچیان مېرني مقابلې
ته چمتو دي او ما په دې سترګو لیدلي چې داخل به هم د ان مریا
داسې بریالی کېږي لکه څو ځله چې د خپلو قوي د بڼمتانو په مقابل
کې بریالی شوی او په تش لاس پې خپل زور و د بڼمن زما په پښو
کې قربانی کړي دی ! » -

پښو ته نه ځي هسکه غاړه به اوسېږي
زمانه ده ، حادثې دي ، زموږ سردی

(پای)

ضریب

د ليکوال نورچاپي آثار

- ۱- «پوهنه او پښتو ادب» (د علم او پوهې په ارزښت باندې د پښتو شاعرانو نظريې)؛ په «پوهنه» مجله کې پرله پسې خپور شوی دی؛ ۱۳۴۱ ش / ۱۹۶۲ ع .
- ۲- «ولی» (ددې کلمې پر ۳۳ معناؤ څېړنه)؛ په پوهنه کې پرله پسې خپور شوی؛ ۱۳۴۳ ش / ۱۹۶۴ ع .
- ۳- «سکروټي» (د انتقادي شعرونو مجموعه)؛ ۱۳۴۵ ش / ۱۹۶۶ ع .
- ۴- «په پښتو نظم کې د تاريخ استخراج» (څېړنه)، د رساله لومړی په «آريانا» مجله او بيا په «کابل» مجله کې خپره شوې ده؛ ۱۳۴۵ ش / ۱۹۶۶ ع .
- ۵- «برېښی» (انتقادي او انقلابي شعرونه)؛ د شهيد پايښ حنيفي له «سپېده» نومي شعرونو سره يوځای؛ ۱۳۴۶ ش / ۱۹۶۷ ع .
- ۶- «د هوتکونارې» (د شفاهي منظوم تاريخ يوه مجموعه) ، ناشر: «پښتون کتاب فروشي» ، ۱۳۴۹ ش / ۱۹۷۰ ع .
- ۷- «د خلکو سندرې» (د پښتو اولسي ادب د ډولونو معرفي او څېړنه) ، ناشر: د افغانستان د تاريخ او ادب ټولنه ؛ ۱۳۴۹ ش / ۱۹۷۰ ع .
- ۸- «د پښتو پخوانۍ تذکرې» (د پښتو تذکرو تذکره) ؛ ناشر:

- « د افغانستان د تاريخ او ادب ټولنه »؛ ۱۳۵۰ ش / ۱۹۷۱ ع .
- ۹ - « د افغانستان لومړنی کاغذي پيښي »، (په افغانستان کې د کاغذي پيسو تاريخچه)؛ په « آريانا مجله کې خپره شوي، ۱۳۵۰ ش / ۱۹۷۱ ع .
- ۱۰ - « د سقراط محاکمه » (د افلاطون ليکنه)؛ په پښتو ژباړه؛ د « زيري » په جريده کې پرله پسې خپور شوي، ۱۳۵۰ ش / ۱۹۷۱ ع کال .
- ۱۱ - « سقراط په زندان کې » (د افلاطون ليکنه)؛ په پښتو ژباړه؛ د « زيري » په جريده کې پرله پسې خپور شوي، ۱۳۵۱ ش / ۱۹۷۲ ع کال .
- ۱۲ - « د تاريخ ټولني کتابونه » (اختصاصي بيليوگرافي)؛ ناشر: « د افغانستان د تاريخ او ادب ټولنه »؛ ۱۳۵۱ ش / ۱۹۷۲ ع .
- ۱۳ - « د جمهوريت وړې » (د جمهوريت په باب د ويلو شعرونو مجموعه)؛ ناشر: « پښتو ټولنه » د « کابل مجلې » اداره؛ ۱۳۵۲ ش / ۱۹۷۳ ع .
- ۱۴ - « ادبي ستوري » - لومړی ټوک - (د لرغونو شاعرانو تذکره) ناشر: « پښتو ټولنه »؛ ۱۳۵۳ ش / ۱۹۷۴ ع .
- ۱۵ - « پښتو پانگه » - لومړی ټوک (کتاب پېژندنه)؛ ناشر: « پښتو ټولنه »؛ ۱۳۵۴ ش / ۱۹۷۵ ع .
- ۱۶ - « تېر يادونه » (د ملي وياړنو په ياد کې ويلي شعرونه)؛ ناشر: « د افغانستان د تاريخ او ادب ټولنه »؛ ۱۳۵۴ / ۱۹۷۵ ع .

۱۷- « دروېنان ياد » (د بايزيد روېنان د بين المللی -

سمینارد مقالو مجموعه) - ټولونه - ناشر: « پښتو ټولنه »؛

۱۳۵۵ ش / ۱۹۷۶ ع .

۱۸- « روېنان ليکنې » (د روېنانانو د آثارو معرفي)؛ ناشر:

لومړی ځل په « آريانا » مجله او بيا په « روېنان ياد » کې خپره شوی؛

۱۳۵۵ ش / ۱۹۷۶ ع .

۱۹- « خواجه عبدالله انصاري او دده مناجاتونه » (د خواجـ

کتابچينو او په مسجد نثر دده د مناجاتونو ژباړه)؛ ناشر :

« د پښتو د پرمختيا او پياوړتيا آمريت » ؛ ۱۳۵۵ ش / ۱۹۷۶ ع .

۲۰- « پښتو د پېړيو په پوړيو کې » (د پښتو ادب يو لنډ جاج)؛

دا اثر لومړی د ۱۳۵۵ کال په « افغانستان کالني » کې او بيا

په نقش فرهنگي افغانستان « نومی کتاب کې خپور شوی؛ ۱۳۵۵ ش

۱۹۷۶ ع .

۲۱- « فولکلور د علم مور » (پر علمي پرمختگونو باندې د فولکلور

فکر اثر)؛ دا کتاب د « فولکلور » په مجله کې پرله پسې خپور

شوی ، ۱۳۵۵ - ۱۳۵۶ ش / ۱۹۷۶ - ۱۹۷۷ ع .

۲۲- « پښتو ادبي ټولني » (د ادبي ټولنو او مرکزونو پېژندنګل)؛

په « پلوشه » مجله کې پرله پسې خپره شوې ، ۱۳۵۵ - ۱۳۵۷ ش

کلونو پورې / ۷۶ - ۱۹۷۸ ع .

۲۳- « ای هیکواده! ای هیکواده! » (د هیواد په ستاینه کې

شعر وښه)؛ ناشر: پښتو ټولنه ، « د زینې » جریدې ادارې؛ ۱۳۵۶ ش / ۱۹۷۷ ع .

- ۲۴ - " پښتو خپرونې " (د پښتو جریدو، ورځپاڼو او مجلو پېژندګلوی)؛ ناشر: " د پښتو د پرمختیا او پیاوړتیا آیت " ۱۳۵۶ ش / ۱۹۷۷ ع .
- ۲۵ - " په افغانستان کې د ژورنالیزم تاریخچه "؛ ترجمه او تالیف؛ ناشر: " د تاریخ او ادب ټولنه "؛ ۱۳۵۶ ش / ۱۹۷۷ ع .
(د اثر یوازې سل نسخې نشر او پاتې د خلیانو په وحشی دوره کې په مطبعه کې سانسور او د اور خوراک شو) .
- ۲۶ - " پښتو کتاب بنود " (د پښتو د یونیم زر ټوکو چاپی کتابونو فهرست)؛ ناشر: " د بیهقی کتاب خپرولو موسسه؛ ۱۳۵۶ ش / ۱۹۷۷ ع .
- ۲۷ - " معرفه الافغانی " (د پښتو لومړنی ژبني کتاب، د پیر محمد کاکړ تالیف)؛ سریزه او د متن برابرول؛ ناشر: د اطلاعات او کلتور وزارت، د ننګرهار مجلی مدیریت؛ ۱۳۵۶ ش / ۱۹۷۷ ع .
- ۲۸ - د رحمان بابا دیوان "؛ د انتقادی متن مقدمه، د متن مرتب: محمد عارف غروال؛ ناشر: " پښتو ټولنه "؛ ۱۳۵۶ ش / ۱۹۷۷ ع .
- ۲۹ - " د پښتونخوا د شعرهار وېهار " (د فرانسوی مستشرق - دارمستر ټولونه)؛ د مقدمو پښتو ترجمه او چاپ ته چمتو کول؛ ناشر: پښتو ټولنه، ۱۳۵۶ ش / ۱۹۷۷ ع .
- ۳۰ - " پښتو پانګه " (دوهم ټوک) - د پښتو آثارو بېلیوګرافي؛ ناشر: پښتو ټولنه، ۱۳۵۶ ش / ۱۹۷۷ ع .
- ۳۱ - " د سره غره ګلونه " (د پښتو څلورو تنو لرغونو شاعرانو -

- مشرحه تذکره)، د ښاغلي زلي هيوادمل په ملتيا - لومړي
د «زيری» د ۱۳۵۷ کال په کالڅي او بيا د امان کتاب چاپولو
مؤسسي ځانگړي نشرکړه؛ ۱۳۵۷ ش / ۱۹۷۸ ع .
- ۳۲ - «دارالامان - ښار اوماڼی» (د دارالامان د جوېد و -
تاريخچه)؛ په «آريانا» مجله کې خپور شوی، ۱۳۵۷ ش / ۱۹۷۸ ع .
- ۳۳ - «خوب» (د جهاد د شعرونو مجموعه) د سمون په
مستار نامه - ناشر: امان کتاب؛ ۱۳۵۸ ش / ۱۹۷۹ ع؛ پېښور .
- ۳۴ - «ناسيوناليزم او ملي مسايل» (د سلو پوښتنو او ځوابونو
په بڼه د افغانستان د ټولني، ملي هيلو او اړتياؤ او مقدس جهاد
ساده سياسي څېړنه) - د سمون په مستار نامه - ناشر: د اسد
اداره؛ ۱۳۵۸ ش / ۱۹۷۹ ع، پېښور .
- ۳۵ - «ادبي ستوري» - دوهم ټوك - ناشر: د هنر او کلتور -
رياست ۱۳۵۹ ش / ۱۹۸۰ ع .
- ۳۶ - «ادبي ستوري» - درېيم ټوك - په خواره ډول د زيری
په جريدې او «کابل» مجله کې خپور شوی؛ ۱۳۵۹ - ۱۳۶۰ ش / ۱۹۸۰ -
۱۹۸۱ ع .
- ۳۷ - د «د واصل روښاني الفناڼي»؛ (مقدمه - تصحيح او لغتنامه)؛
په «کابل مجله کې خپره شوي؛ ۱۳۶۰ ع / ۱۹۸۱ ع .
- ۳۸ - «د پښتونني ادب» (د پښتو د معاصر ادب ډولونه او اوسنا
څيړي)؛ ناشر د «کابل پوهنتون»، د اثر د افغان ياد نومي مجموعه
کې خپور شوی دی؛ ۱۳۶۰ ش / ۱۹۸۱ ع .

- ۳۹ - « ژب پالننه » (پښتو ژبې د پالنې او روزنې تاريخ)؛
ناشر: د افغانستان د علومو اکاډيمۍ؛ ۱۳۶۰ ش / ۱۹۸۱ ع .
- ۴۰ - « ناوې پښه اخله سپرپره ! » (د پښتني ودونو پر
دودونو يوه خپرونه) ؛ دارسکاله په راډيو افغانستان کې پر له
پسې يوکال خپره شوې ده ؛ ۱۳۶۰ ش / ۱۹۸۱ ع .
- ۴۱ - « د نيموشپو سندرې خوندي کړي » (د پښتو سپر او لسۍ ادب
يوه نوې خپرونه) ؛ ددې اثر يوه برخه د ښاغلي غروال د
« غزني سندرې » کتاب د مقدمې په توگه خپره شوې او انگرېزي
ترجمه يې د پښتو شپږنو دنړيوال مرکز په « پښتو » مجله کې پر له پسې
نشر شوې ده ؛ ۱۳۶۰ ش / ۱۹۸۱ ع .
- ۴۲ - « زرينې خانکې » (د پښتو د تخليقي ادب ډولونه) ؛
لومړۍ د زيرې د ۱۳۶۰ کال په کالني او بيا ځانچېرې خپول
شوی دی ؛ ۱۳۶۰ ش / ۱۹۸۱ ع .
- ۴۳ - « زنجيرۍ » (د خوشال خان خټک په يوه اثر تحقيق) ؛
د اثر يوه برخه کابل مجلې خپورکړې ؛ ۱۳۶۱ ش / ۱۹۸۲ ع .
- ۴۴ - « پښتو ډرامه » (د پښتو ډرامې تاريخ) ؛ ناشر: د
افغانستان د علومو اکاډيمۍ ؛ ۱۳۶۱ ش / ۱۹۸۲ ع .
- ۴۵ - « په افغانستان کې د سکيد جمال الدين افغان خدمتونه »
ناشر: سنټرل ايشيا ، پېښور پوهنتون ۱۳۶۲ ش / ۱۹۸۳ ع .
- ۴۶ - « اورونه او ويرونه » (د انقلاب د دورې شعرونه)
ناشر: امان کتاب ، ۱۳۶۳ ش / ۱۹۸۴ ع ، پېښور .

۴۷ - « دشمال له خوا شمال دی » (شعرونه) ، ناشر :

امان کتاب ، ۱۳۶۳ ش / ۱۹۸۴ ع ، پېښور

۴۸ - « زندان » (شعرونه) ، ناشر: امان کتاب ، ۱۳۶۳ ش / ۱۹۸۴ ع

۴۹ - « د وینوبهیر » (شعرونه) ؛ ناشر: امان کتاب ، ۱۳۶۳ ش / ۱۹۸۴ ع

۵۰ - « انجام » (شعرونه) ؛ امان کتاب ، ۱۳۶۳ ش / ۱۹۸۴ ع

۵۱ - « تصویر » (شعرونه) ؛ امان کتاب ، ۱۳۶۳ ش / ۱۹۸۴ ع

۵۲ - ورک زوی ختکه پیدا شو ؟

د اخوند اسد زه تالیف ، مقدمه اوسمون ، په ۱۳۶۴ کال د

امان کتاب خپرونه .

۵۳ - حدیث خون ، د استاد پژواک خوجهادی شعرونه ،

د محمد روحانی میلمنی ټولنه ، سریزه او ژوند لیک ، امان کتاب ، ۱۳۶۴ ش

۵۴ - فالنامه ، د خورشال خان خټک ، سریزه - سمون او

لغتنامه د پېښور پښتو اکیډمی خپرونه ، ۱۹۸۵ ع کال .

یادونه: د « ۸ » نومه کتاب « پښتو پخوانی تذکرې » پاتې لری د

« پښتو اوسنی تذکرې » په نامه پروفیسور ولی محمد خان سیال کاکړ

کښلی چې د چاپ له پاره چمتوده ، همداراز د « ۲۲ » نومه کتاب

« د پښتو ادبي ټولنې » د دوهم ټوک لیکلو له پاره حوان لیکوال

او شاعر ښاغلی شیخ نورعلی بنور . اقدام کړی او انشاء الله

ژر به چاپ ته چمتو شي .

ARTS

B

4.36

RAF

1611

د امان کتاب لډ چپرو مو خنډ

چينور

**Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library**